

# Lezing van Lammert Kamphuis over vriendschap

Samenvatting door Myrthe Meester, Lezing 18-3-2018

‘Ik ben niet zo goed in vriendschap,’ vertrouwt een vrouw die naast mij zit me toe. ‘Een paar jaar kan ik heel innig met een bepaalde vriend of vriendin omgaan, maar na verloop van tijd gaan we toch allebei een andere richting uit.’ Ze zit hier, net als iedereen in de zaal, om van filosoof en theoloog Lammert Kamphuis te horen wat de grote filosofen uit de geschiedenis ons over vriendschap kunnen leren. Ook Kamphuis zelf begint met een bekentenis: hij heeft namelijk maar één of twee goede vrienden, en heeft zich daar in het verleden weleens zorgen over gemaakt – totdat hij met Aristoteles’ visie op vriendschap in aanraking kwam: ‘Wie van zichzelf zegt veel vrienden te hebben, die heeft nog nooit een échte vriend gehad.’ Aristoteles ziet *polyfilia* (letterlijk: ‘veelvrienderij’) als een gevaar: onze overdreven nadruk op kwantiteit zou de diepgang van écht waardevolle contacten weleens in de weg kunnen zitten. Kamphuis gebruikt het voorbeeld van Facebook, waar honderden vage kennissen als vrienden worden aangeduid, zodat het begrip vriendschap in onze tijd aan ernstige inflatie onderhevig is.

Kamphuis nodigt ons uit om onze eigen vriendschappelijke contacten langs de Aristotelische meetlat te leggen. Aristoteles onderscheidt namelijk drie typen vriendschap: (1) praktische of ‘nuttige’ vriendschap, bijvoorbeeld die tussen burens, collega’s of zakenpartners, (2) vriendschap die op een gedeelde hobby of interesse gebaseerd is, bijvoorbeeld samen sporten, winkelen of uitgaan, en (3) vriendschap die op waardering voor elkaars persoonlijkheid en levenshouding gebaseerd is. Alleen dat laatste type kan – aldus Aristoteles – in de ware zin vriendschap worden genoemd, omdat het gericht is op ‘het goede’ en niet slechts op ‘het nuttige’ of ‘het aangename’, zaken die van voorbijgaande aard zijn.

Wat kenmerkt nou zo’n goede, échte vriendschap? Behalve duurzaamheid en wederzijds vertrouwen, zodat je je kwetsbaar durft op te stellen en niet vreest dat het vertrouwelijk gedeelte ooit tegen je zal worden gebruikt, is de ‘juiste eerlijkheid’ belangrijk. Kamphuis haalt daarbij twee oude filosofen aan, de antieke denker Philodemus en de renaissancistische Erasmus. Terwijl Philodemus pleit voor *parrhèsia*, een zo verre gaande eerlijkheid tegenover de ander dat je bereid bent de vriendschap ermee op het spel te zetten, suggereert Erasmus dat vrienden elkaar juist onder alle omstandigheden de hand boven het hoofd moeten houden en een oogje toe moeten knijpen, zelfs als de ander overduidelijk iets verkeerd of onverstandig doet. De ‘juiste eerlijkheid’ ligt volgens Kamphuis in het grijze gebied tussen beide uitersten: uitspreken wat je op het hart hebt en elkaar, indien nodig, ter verantwoording roepen, maar dan wel op een respectvolle, niet-veroordelende manier. ‘Mijn beste vriendschappen hebben de pijn van de eerlijkheid doorstaan’, vertelt een vrouw uit de zaal, volgens wie eerlijkheid uiteindelijk in staat is om mensen dichter bij elkaar te brengen.

Soms is een vriendschap je echter niet voldoende meer waard om er nog in te willen investeren, bijvoorbeeld omdat jullie uit elkaar zijn gegroeid, omdat jaloezie de verhoudingen vertroebelt of omdat je je in je vertrouwen geschaad voelt. De eenvoudigste methode is dan om het contact te laten verwateren, maar dat lukt niet altijd. Soms kan het nodig zijn om het met zoveel woorden ‘uit te maken’, waarbij het – aldus Kamphuis – een laatste daad van vriendschap kan zijn om eerlijk, maar respectvol aan de ander uit te leggen waaróm je het contact niet voort wilt zetten. ‘Verwacht echter niet dat de ander je daarna nog aardig vindt.’